

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
ELMİN İNKİŞAFI FONDU

ƏDƏBİYYAT NƏZƏRİYYƏSİ

İNKİŞAF MƏRHƏLƏLƏRİ
VƏ PROBLEMLƏRİ

I
cild

HUMANİTAR VƏ İCTİMAİ ELMLƏR

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondunun qrant layihəsi
çərçivəsində nəşr olunmuşdur

ƏDƏBİYYAT NƏZƏRİYYƏSİ: inkişaf mərhələləri və problemləri

2 cildə

I cild

BAKİ – ELMİN İNKİŞAFI FONDU – 2018

Elmi redaktor və ön sözün müəllifi:

akademik **İsa HƏBİBBƏYLİ**

Rəyçilər:

akademik **Nizami CƏFƏROV**

filologiya elmləri doktoru, professor

Məmməd ƏLİYEV

Ədəbiyyat nəzəriyyəsi: inkişaf mərhələləri və problemləri: 2 cildə. I cild. – Bakı: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu, 2018. – 360 səh.

İki cilddən ibarət «Ədəbiyyat nəzəriyyəsi: inkişaf mərhələləri və problemləri» kitabının birinci cildində problemə müasir baxış, ədəbiyyatın araşdırılmasındakı nəzəri dinamika, ədəbi cərəyanlar və onların Azərbaycan ədəbiyyatında təzahür xüsusiyyətləri, müasir dünyada geniş şəkildə müraciət edilən stereotip-arxetip-prototip nəzəriyyəsi əhatə olunmuşdur.

İkinci cildə ədəbiyyat nəzəriyyəsi müasir meyarlarla araşdırılır, beynəlxalq və respublika miqyasında yeni nəzəri baxışların ümumiləşdirilməsi istiqamətində tədqiqat aparılır. Ədəbiyyat nəzəriyyəsinə aid dərslilər dəyişən tarixi, elmi dəyərlər kontekstində nəzərdən keçirilib dəyərləndirilir. Azərbaycanda ədəbi-nəzəri məktəblər onların təmsilçilərinin yaradıcılığı əsasında sistemləşdirilir. Ədəbiyyatın zaman və məkanla bağlı dinamikasına diqqət yönəldilir.

**Kitab Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondunun qrant layihəsi çərçivəsində çap olunmuşdur:
Qrant № EIF-2013-9(15)-46/35/5**

Bu əsər 2014-cü il 13 mart tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında **Elmin İnkişafı Fondu** tərəfindən Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyində qeydiyyatdan keçirilmiş və əsərin qeydiyyatı haqqında 7990 nömrəli Şəhadətnamə (qeydiyyat nömrəsi: 04/C-7475-14) verilmişdir.

ISBN: 978-9952-516-18-0

© Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
yanında Elmin İnkişafı Fondu, 2018
© T.Q. Məmməd, 2018

MÜNDƏRİCAT

Ön söz. ƏDƏBİYYAT NƏZƏRİYYƏSİNƏ GİRİŞ (<i>İsa Həbibbəyli</i>)	5
I fəsil. ƏDƏBİYYAT NƏZƏRİYYƏSİ: PROBLEMƏ MÜASİR BAXIŞ	21
Ədəbiyyatın tərifı (<i>İsa Həbibbəyli</i>)	21
Ədəbiyyat nəzəriyyəsi yollarında (<i>İsa Həbibbəyli</i>)	30
Müstəqilliyin nəzəriyyəsi, nəzəriyyənin müstəqilliyi (<i>Tahirə Məmməd</i>).....	64
II fəsil. ƏDƏBİYYAT ARAŞDIRMALARİ TARİXİ VƏ ƏNƏNƏNİN DİNAMİKASI	83
Ədəbiyyat araşdırmaları tarixi: Liberal Arts, filologiya, ədəbiyyat (<i>Rəhilə Qeybullayeva</i>)	83
Antik dövrdə ədəbi-nəzəri fikir (<i>Pərvanə İsayeva</i>)	107
Orta əsrlər və intibah dövrü ədəbi-nəzəri fikri (<i>Pərvanə İsayeva</i>)	127
III fəsil. ƏDƏBİ CƏRƏYANLAR	147
Klassisizmin nəzəri-estetik prinsipləri və əsas təmsilçiləri (<i>Pərvanə İsayeva</i>)	147
Romantizm cərəyanının təşəkkülü və inkişafı (<i>Tahirə Məmməd</i>).....	158
Sentimentalizmin nəzəri-estetik prinsipləri və Azərbaycan ədəbiyyatı (<i>Tahirə Məmməd</i>).....	169
Simvolizmin tipoloji xüsusiyyətləri və Azərbaycan ədəbiyyatı (<i>Tahirə Məmməd</i>).....	180
Realizmin tipoloji xüsusiyyətləri və Azərbaycan ədəbiyyatında inkişaf mərhələləri (<i>Tahirə Məmməd</i>)	187
Erkən realizm konsepsiyası və tətbiqi problemləri (<i>Tahirə Məmməd</i>).....	208

Maarifçilik və onun XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında təzahür xüsusiyyətləri (<i>Tahirə Məmməd</i>)	226
Formalizmin nəzəri-estetik prinsipləri və əsas təmsilçiləri (<i>Pərvanə İsayeva</i>)	236
Modernizmin təşəkkülü və inkişafı (<i>Pərvanə İsayeva</i>).....	244
Postmodernizmin tipoloji xüsusiyyətləri və Azərbaycan ədəbiyyatı (<i>Pərvanə İsayeva</i>)	261
IV fəsil. STREOTİP – ARXETİP – PROTOTİPLƏR NƏZƏRİYYƏSİ	274
Arxetiplər, izomorfizm nəzəriyyəsi, ədəbiyyatda izosemantik vahidlərin tipologiyası (<i>Rəhilə Qeybullayeva</i>)	274
Prototip nəzəriyyəsi və ya terminlər mədəniyyətlər kəsişməsində: tərcümə və ya bioqrafiya marşrutları (<i>Rəhilə Qeybullayeva</i>)	285
Bədii tərcümə: arxetip-adaptasiya-plagiat (<i>Rəhilə Qeybullayeva</i>)	309
Texnologiyalar və ədəbiyyat, konvergensiya mədəniyyəti və arxetip (<i>Rəhilə Qeybullayeva</i>)	319
Tarixi janr ənənəvi və yeni kontekstdə (<i>Rəhilə Qeybullayeva</i>).....	341